

Příruční slovník
jazyka českého
(1935–1957)

Tereza Svobodová

Vydání

- Vycházel v letech 1935–1957
- Státní nakladatelství 1935–1948 (1.–4.) v Praze
- Státní pedagogické nakladatelství 1951–1957 (5.–8.) v Praze
- Od roku 2007 přístupný v elektronické podobě na serveru Ústavu pro jazyk český: <http://psjc.ujc.cas.cz/>
- Databáze DEBDict: <https://deb.fi.muni.cz/index-cs.php>

8 dílů v 9 svazcích

- **I. díl** - A–J - Státní nakladatelství, Praha 1935–1937
- **II. díl** - K–M - Státní nakladatelství, Praha 1937–1938
- **III. díl** - N–O - Školní nakladatelství, Praha 1938–1940
- **IV. díl** - 1. část - P–průsvitně - Školní naklad., Praha 1941–1943,
2. část - průsvitněti–Ř - Státní nakladatelství, Praha 1944–1948
- **V. díl** - S–Š - Státní nakladatelství učebnic, Praha 1948–1951
- **VI. díl** - T–vůzek - SPN, Praha 1951–1953
- **VII. díl** - vy–zapytlačiti - SPN, Praha 1953–1955
- **VIII. díl** - zaráběti–žžonka - SPN, Praha 1955–1957

Redakce

- Oldřich Hujer
- Emil Smetánka
- Miloš Weingart
- Bohuslav Havránek
- Vladimír Šmilauer
- Alois Získal

Charakteristika PSJČ

- Výkladový slovník; vědecký deskriptivní slovník
- Velký rozsah: 250 00 hesel, 10 824 dvousloupcových stran
- Zaměření na upevnění spisovné slovní zásoby (řídce i slova zastaralá, termíny, dialektismy)
- Podrobný lexikografický popis slovní zásoby literatury od roku 1880
- Vykládání slov po stránce významové bez pomoci cizího jazyka
- Stavba hesel vychází ze základního významu
- Citátový slovník
- Pokus o stylistické hodnocení lexikálních jednotek
- Určen především pro odbornou veřejnost

Okolnosti sestavování a vzniku

- Od 20. let 20. st. v Kanceláři Slovníku jazyka českého
- 26 autorů, 125 excerptorů
- Změny koncepcí: František Pastrnek navrhoval tezaurus → slovní zásoba od roku 1770 → slovní zásoba od roku 1880
- Předpokládaný rozsah 5–6 tisíc stran; v roce 1932 rozhodnutí vytvořit slovník většího typu
- Přípravné práce skončeny r. 1934
- Cenzurní zásahy během 2. světové války
- Vydávání dokončeno v roce 1957.

pudák adj. *k půdě*. Nejlepší půdactí zeniší začali si jí [Anýžky] všímat. Hol.

pudák, -a m. *přezdívka příslušníka nářečí na Vodňansku, kde se vyslovuje „pudu“ m. „půjdu“*. Půjďáci škádlívali je [lidi z Vodňanska], pokřikující: „Pudu na půdu? Nepudu na půdu“ a říkali jim podobně „Pudáci“. Hol.

půdař, -e m. *zloděj, který vykrádá půdy*. Máme na mysli půdaře, to jest zloděje, kteří dělají vejšky, jak se tomu říká v odborné hantýrce. Přit. Křiklavý případ půdaře Stavi-nožky volá do nebe. Rozhlas.

půdařský adj. *k půdař*. Přichází také Pírko, šéf proslulé půdařské rodiny. Vach.

půdařství, -í n. *zlodějství, kradení na půdách*. K půdařství patří mnoho lstivosti. Přit.

pudding (vysl. -dy-), -u m. *kuch. lehký výživný pokrm, jehož základem je mouka a vejce*. Ovesný, šokoládový, kyputý pudding

Struktura
hesel

- **význam**, -u m. *myšlenkový obsah, smysl něčeho*. Nemyslila vlastně na význam té věty. Maj. Četla veršičky, vybrané z nějaké písničky o barvách a jejich významu. Jir. Vracejí se, aby znovu učili se chápat význam života. A. Mrš. Naplnil se život jeho velikým slavným významem. Šlej. Celý význam svého neštěstí to děcko chápat nedovede přec. Zey. Co jest význam této hry? Bozd. *Ling.* význam slova *pojmový obsah slova jakožto pojmenování osob, zvířat, věcí, jevů, dějů, stavů, vlastností, vztahů a citů*. Význam lexikální (věcný) *který je společný všem tvarům slova, je-li ohebné*; význam mluvnický (gramatický) *který je vymezen mluvnickou stavbou jazyka a společný stejným slovním tvarům bez zřetele na jejich lexikální význam*. **D** významnost, důležitost, dosah. [Naše vláda v Londýně] v dohodě s druhou hlavní skupinou zahraničního odboje, moskevskou, činila zásadní rozhodnutí velikého významu. Ústava. Při volbě krytiny řídíme se účelem a významem budovy, jakož i místními zvyklostmi. J. Sedlák. To [že pokožka napomáhá dýchání] má pro žábu význam hlavně v době zimního spánku. Zool. Mincovna v Praze, čtvrtá v pořadí významem, byla držena spíše z vnitropolitických důvodů. Čs. Je to stanice s výtopnou, což není bez významu. John. Snaží se dodat si významu. Sez. Bylo třeba slyšet, s jakým významem stará paní pronesla slovo „generál“. Šim. [Mluvil] o významu loňské komety *vlivu*. Čech. Ještě lépe by se [pás] vyjímal, kdyby zpod něho splývala blankytná říza, měl by pak mnohem většího významu *vynikl by lépe*. Vrch. Jeho význam jako umělce leží v jeho verších *hodnota*. Kar. [Měl] velký pojem o významu svého vrchního. Zey. K povídkám náleží rozhovor o významu částí těla lidského pro život člověka *funkci*. Šmil. **D** Zast. výraz. Kdyby alespoň v obličeji měla nějaký význam! Havl. Její oko bylo bez významu. Ner. **D** Zast. slovní výraz, slovo, pojmenování. Svoboda se hájil, že to slovo není německé a že není pro ně v češtině významu. Jir. [Románky] překypují těmito nečeskými významy. Lit. I. Český význam ale věděl jen málokterý. Prav. Strašlivé vykřiknutí znělo zdola — lidský jazyk nemá význam pro ně. Mácha. Proto jsem pro novou věc postavil nový význam. Havl. **D** významy *starší škol. slang slovíčka z cizího jazyka s jejich překladem*. Tejmare, dejte mi významy. Jste jistě skvěle připraven. M. Han.

Uspořádání hesla VÝZNAM

- Heslo (v 1. pádě)
- Mluvnický popis (udání genitivu, určení rodu)
- Výklad významu
- Citáty z autorů

- Synonymie, exempláře
- Značka **D** rozděluje různé významové skupiny slova

Zajímavosti

- V roce 1958 byla autorskému kolektivu udělena státní cena Klementa Gottwalda
- První vydání všech dílů váží cca 20, 75 kg

Děkuji za
pozornost

Zdroje

- Předmluva: <http://psjc.ujc.cas.cz/PDF/PSJC/predmluva.pdf>
- Doslov: <http://psjc.ujc.cas.cz/PDF/PSJC/doslov.pdf>
- Foto: <http://lexiko.ujc.cas.cz/texts/psjc.html>